

M-2

5780

Latvijas PSR Zinību biedrība

Sabiedriski politisko zinību propagandas zinātniski
metodiskā padome

A.MUCENIECE

DZIESMU SVĒTKU SIMTGADĒ

(Palīgmateriāls lektoriem)

e

Latvijas PSR Zinību biedrība
Rīga 1973

0310011252

~~73-52.917~~

N M-2
5780

Latvijas PSR Zinību biedrība

Sabiedriski politisko zinību propagandas zinātniski
metodiskā padome

A. MUCENIEČE

DZIESMU SVĒTKU SIMTGADĒ

(Palīgmateriāls lektoriem)

Latvijas PSR Zinību biedrība
Rīga 1973

E3

Wm. L. ...

...

52.917

Lektoru ievēribai

Šogad, atzīmējot Padomju Latvijas 33. gadskārtu, liels un nozīmīgs notikums republikas kultūras dzīvē ir dziesmu svētki. Veltīti dziesmu svētku 100-gadei un PSRS nodibināšanas 50. gadadienai, tie būs plaša latviešu socialistiskās kultūras sasniegumu skate, ļepiniskās nacionālās politikas triumfa izpaušme, socialistiskā internacionālisma un padomju tautu draudzības apliecinājums.

Cerams, ka šis palīgmateriāls atvieglos lektoru darbu, gatavojot lekciju, sniegs tiem nepieciešamos vēsturiskos datus un citus faktus. Lekciju ieteicams veidot pēc šāda plāna:

1) dziesmu svētku tradīcijas rašanās un to loma latviešu nacionālās kultūras attīstībā;

2) dziesmu svētki kā socialistiskās kultūras sastāvdaļas - tautas daiļrades sasniegumu izpaušme Padomju Latvijā.

Aplūkojot pirmo jautājumu, jāvadās no marksisma-ļepinisma mācības par divām kultūram ketrā nacionālā kultūrā antagonistisku šķiru sabiedrībā, kur kapitalistiskās sabiedriskās iekārtas ietveros buržuāziskai kultūrai un ideoloģijai pieder noteicošā loma. No partejiskām pozīcijām jāperāda buržuāziskās un proletāriskās kultūras un ideoloģijas savstarpējās attieksmes un cīņa, jāatsedz buržuāzijas reakcionāros nolūkus, kad tā cenšas piedot nacionālai kultūrai tautiskuma nokrāsu un sev-visas tautas vadones lomu.

Iztīrējot otro jautājumu, svarīgi parādīt, ka socialistiskā kultūra ar visai sabiedrībai vienotu sociāli politisku un ideoloģisku bāzi ir kvalitatīvi jauna, principiāli atšķirīga cilvēces kultūras attīstības pakāpe, kas veidojusies uz visas cilvēces attīstības gaita sasniegtā, to kritiski izmantojot, visu pozitīvo saglabājot un pilnveidojot.

V. I. Ļepins norādīja, ka "proletārisku kultūru var celt tikai tad, ja precīzi parzina un pārstrādā to kultūru, ko radījusi cilvēce... Proletāriskai kultūrai jābat to zināšanu krājumu likumsakerīgi attīstībai, kurus cilvēce izstrādājusi

kapitālistiskās sabiedrības, muižnieku sabiedrības, ieredpu sabiedrības jūgā".¹

Jāparāda, ka Latvijas Komunistiskā partija, vadot latviešu nacionālās sociālistiskās kultūras celtniecības procesu, kultūras revolūcijas uzdevumu īstenošanu, aizvien ievērojusi šos V.I. Ļeņina norādījumus, marksistiski vērtējusi vēsturisko kultūras mantojumu. Ar LKP gādību un atbalstu tautas daiļrade, mākslinieciskā pašdarbība ieguvusi jo plašu vērienu un masveidību un veicina sabiedrības estētisko audzināšanu, komunistiskās kultūras veidošanu.

---

¹ V.I. Ļeņins. Raksti, 31. sēj., 248. lpp.

I

Ikvienas tautas kultūra un paliekošās tradīcijas veidojas ciešā sakarībā un tiešā atkarībā no tautas ekonomiskās un sociāli politiskās dzīves. Tāpēc, aplūkojot dziesmu svētku vēsturi, nākas ieskatīties latviešu tautas likteņceļos.

Latviešu mūzikas kultūras attīstības sākumi saistās ar baznīcu un skolu koriem, reliģisko dziesmu dziedāšanu tajos laikos, kad latvieši pārsvarā bija zemnieki, bet visas privileģētās kārtas - vācieši, un tie ar reliģiju, šo feodālās ideoloģijas galveno šķiru, centās turēt latviešus savā pakļautībā un apspiestībā.

Reizē ar kapitalisma attīstību Latvijā notika būtiskas sociālās izmaiņas, veidojās jaunas sabiedriskas attiecības.

Laukos savstarpējās konkurences cīņā izputējušie saimnieki bija spiesti pārdot savus īpašumus. Viņi pārcēlās uz pilsētām, kļuva par amatniekiem, sīkuzņēmējiem, tirgotājiem - sīkburžuāziju, tā liekot pamatu latviešu buržuāzijai.

Trūcīgie zemnieki un kalpi, ekspluatācijas jūgam laukos divkāršojoties un pieprasījumam pēc strādniekiem pilsētās pieaugot, arī dodas turp un veido pilsētu proletariātu. Izveidojas kapitalistiskās šķiriskās attiecības latviešu vidū. Augoša latviešu buržuāzija, lai gātu tautas atbalstu konkurences cīņā ar vācu privileģētām kārtām un reizē maskētu savas tautas šķiriskās pretrunas, izmanto tautas nacionālo naidu pret vāciešiem un sāk izplatīt buržuāziskā nacionalisma idejas, uzstāties par visas tautas vadoni. Tā kā proletariātam sākumā vēl trūkst savas šķiriskās apziņas, tad buržuāzijai tas arī izdodas.

Progresīva loms kapitalisma attīstības sākumā Latvijā XIX gs. 50.-60. gados bija jaunlatviešu kustībai. Jaunlatvieši, atšķirībā no iepriekšējiem latviešu inteligences elementiem, vairs necentās pārvācoties, bet atklāti dēvēja sevi par latviešiem. Viņi uzstājas pret vāciešu privilēģijām, aizstāvēja kapitalisma attīstību, latviešu buržuāzijas intereses. Tācu jaunlatviešu kustības pozitīva nozīme visvairāk saistās ar centieniem celt latviešu izglītības un kultūras līmeni.

Vīpi veicināja latviešu literatūras rašanos, grāmatu un laikrakstu izdošanu latviešu valodā, pievērsanos mākslai un dažādām mākslas profesijām, sekmēja latviešu nacionālās kultūras attīstību.

70. gados, kad latviešu nacionālā buržuāzija savu ekonomisko un politisko stavokli bija nostiprinājusi, un sevišķi 80. gados, kad sāka izpausties buržuāzijas un proletariāta šķiriskās pretrunas, jaunlatviešu progresīva loma pakāpeniski zūd. Vīpi aizvien noteiktāk nostājas buržuāzijas reakcionārās politikas pozīcijās, kļūst par buržuāzijas nacionālistiskās ideoloģijas paudžiem tautā.

Jaunlatviešu kustības progresīvajā ietekmē pagājušā gadsimta 60.-70. gados dibinājās dziedāšanas biedrības, pastiprinājās koru veidošanās, notika apkeimes koru pulcēšanās vietējos dziesmu svētkos.

Koru attīstību sevišķi sekmēja pirmie latviešu skolotāju semināri. Valkas skolotāju seminārā J. Cimzer un Irlavas seminārā J. Bētiņa vadība muzikālo izglītību ieguvušie skolotāji kļuva par daudzu koru organizētājiem un vadītājiem, tautas dziesmu melodiju vācējiem un koru repertuāra veidotājiem.

Koru attīstības tendences vācu mācītāji izmantoja savas intereses. Tāpēc tieši mācītāji redzēti kā pirmo apvienoto koru koncertu, t.s. "dziedāšanas svētku" organizētāji. Tā tas notika 1864. gadā Dikļos, 1865. gadā - Matīšos, 1868. gadā - Valkā, 1869. gadā - Cēsainē, 1870. gadā - Dobelē.¹

Baznīcas mērķis - audzināt latviešu zemniekus paklausības un dievbijības garā, saskaņēja ar latviešu buržuāzijas interesēm. Tātad, tad, kad radās iecere par "visparējiem dziedāšanas svētkiem", to rīkošanu labprāt uzņēmās latviešu buržuāzijas organizācija "Rīgas Latviešu biedrība".

Rīgas Latviešu biedrība (dib. 1868.g.) sākumā bija progresīva - vērsās pret vācu baronu un mācītāju privilēģijām, sekmēja latviešu nacionālās kultūras attīstību. 80. gados tā kļūst par reakcionārās latviešu buržuāzijas-tirgotāju, nam-

¹ J.Vitolija, L.Krasinska. Latviešu muzikas vēsture. I, R., 1972., 156. lpp.

īpašnieku, fabrikantu u.c. idejisko centru, nacionālistiskās ideoloģijas paudēju. Biedrība apkaroja tautas progresīvos centienus un strādnieku šķiras revolucionāro kustību. Cīņa pret savu tautu tā sadarbojās gan ar carismu, gan vācu buržuāziju.¹

I Vispārējie dziesmu svētki notika 1873. gada jūnijā Rīgā. Tajos piedalījās 45 kori ar 1003 dziedātājiem un 1 pūtēju orķestris - 16 cilvēki. Koru sastāvi bija nelieli. Lielākajā - Kokneses jauktajā kori bija 32 dziedātāji, mazākajā - Rendas vīru kori - 8 dziedātāji.² "Dziesmu kara" piedalījās 15 kori. Pirmo godalgu ieguva Mazsalacas vīru koris (20 dziedātāji, dirigents P.Hincenbergs). Dziesmu svētku virsdiriģenti - I.Zīle un J.Bētiņš. Koncertprogrammā no 16 dziesmām 12 bija latviešu komponistu darbi (10 tautas dziesmu apdares, 2 K.Baumapa oriģināldziesmas).³

Dziesmu svētkus atklāja 26. jūnijā Rīgas Latviešu biedrības namā ar biedrības priekšnieka arhitekta J.Baumapa apsveikumu, dziesmu svētku komitejas priekšnieka fabrikanta N.Tomsona runu un koncertu Doma baznīcā. 28. jūnijā notika svētku koncerts Ķeizardārzā (tag. Viestura dārza). Gājiena priekšgalā uz koncerta vietu soļoja žandarmi, aiz tiem biedrības vadība un kārtībnieki, tad kori un atkal kārtībnieki. Visi šie dziesmu svētku, pareizāk sakot, pastāvošās iekārtas apsargātāji raudzījās, lai koros un tautas masas neizpaustos kādas brīvdomības.

No svētku norises redzam, ka buržuāzija jau no savas kundzības sākuma rūpējās tikai par savas šķiras interesēm un visai sabiedriskai dzīvei, arī kultūras pasākumiem piešķīra savu idejisko un politisko virzienu.

Neraugoties uz buržuāzijas kā valdošās šķiras noteicošo lomu latviešu tautas garīgajā, kultūras dzīvē, I Vispārē-

¹ LME, III s., R., 1970., 197. lpp.

² R.Tomsona. Ziņas par latviešu dziedātājiem un viņu pirmiem dziedāšanas svētkiem. Jelgava, 1873.

³ K.Mediņš. Latviešu dziesmu svētki. R., 1955., 17.-18.lpp.

jiem dziesmu svētkiem bija liela nozīme latviešu kultūras, sevišķi mūzikas kultūras vēsturē. Tie bija visa iepriekšēja laika posma koku kustības un dziesmu kultūras attīstības rezultāts. Tie veicināja mūzikas kultūras talaku attīstību -- esošo koku nostiprināšanos un jaunu rašanos, muzikalās izglītības apguvi, kordziesmu radīšanu, dziesmu krājumu izdošanu. Bez tam, kori šajā laikā bija sava veida darbaļu apvienošanas un organizēšanas forma, jo dziedātāju sociālā atšķirība koros vēl jūtami neizpaužas. Arī dziesmu repertuārs, atskaitot reliģiskās dziesmas, visumā pauda tautas tiesības.

II Vispārējās dziesmu svētkus Rīgas Latviešu biedrība organizēja par godu cara Aleksandra II sudrabkājām. Tie notika 1880. gada jūnijā Rīgā. Dziesmu svētkos piedalījās 69 kori ar 1624 dziedātājiem. Virsdiriģenti - J. Bētiņš un I. Zīle. Koncertu programmās bez reliģiska satura dziesmām bija jaunas tautas dziesmu apdares, jaunas K. Baumaņa oriģināldziesmas. Mūzikas dzīvē ienāca jauni latviešu komponisti - O. Šepškis un A. Jurjāns.

Kaut gan ievērojami bija pieaudzis koku un dziedātāju skaits, kas liecināja par augošo mūzikas interesi tautā un mūzikas kultūras attīstību, tomēr krasas kvalitatīvas starpības, kā norāda mūzikas speciālisti,¹ starp pirmajiem un otrajiem dziesmu svētkiem vēl nebija.

XIX gs. 80.-90. gadi Latvijā iezīmējās ar strauju rūpniecības attīstību un reizē ievērojamu proletariāta pieaugumu. Laikā no 1881. gada līdz 1897. gadam tikai Kurzemes guberņas laukus vien atstāja 100 tūkst. cilvēku jeb 1/5 iedzīvotāju.² Ja 1863. gadā Rīgā bija tikai 77,5 tūkst. iedzīvotāju, tad 1881. gadā - jau 169,3 tūkst., bet 1897. gadā -

¹ J. Vitoliņš, L. Krasinska. Latviešu mūzikas vēsture. I., R., 1972., 164. lpp.

² P. Stučka. Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts. R., 1972., 72. lpp.

283,2 tūkst. iedzīvotāju.¹ Strādnieku skaits Rīgā bija pieaudzis no 5,7 tūkst. 1864. gadā līdz 47,2 tūkst. ap 1900. gadu.

Reizē ar strādnieku skaita pieaugumu un viņu ekspluatācijas pastiprināšanos, iesākās arī proletariāta neapmierinātības izpausmes - streiki. Tos ievadīja Liepājas dzelzceļa darbnīcu strādnieku streiks 1880. gadā. Taču šis, kā arī nākamie, 80.-90. gadu streiki vēl bija stihiski, neorganizāti strādnieku šķiras cīņas izpaudumi. Tāpēc buržuāzīsi vēl izdevās uzstāties kā visas tautas vadonim ar vispār nacionālas vienotības masku, kaut gan pati tā sepratās ar vācu buržuāziju un pilnībā atbalstīja carisma politiku. "Tautiskuma" raksturs bija arī 1888. gada III Vispārējiem dziesmu svētkiem. Tos organizēja Rīgas Latviešu biedrība, kuras priekšnieks, buržuāzijas vīreslāpa pārstāvis Fr. Grosvalds, bija arī svētku komitejas priekšnieks. Par dziesmu svētku virsdiriģentiem bija izvirzīti E. Vigners, I. Zile un A. Jurjāns.

III dziesmu svētki parādīja lielu latviešu mūzikas kultūras izaugsmi. Starp latviešu mūziķiem jau bija diezgan daudz profesionālu mākslinieku. Viņu piedalīšanās dziesmu svētku sagatavošanā ievērojami cēla svētku māksliniecisko līmeni. Iepriekšējiem latviešu komponistiem pievienojās 4 jauni - Jāzeps Vītols, Vigneru Ernests, Ādams Ore un Straume Jānis. No kora koncerta 20 numuriem 16 bija latviešu komponistu darbi, daudzi jauni.²

Dziesmu svētkos piedalījās 117 kori ar 2618 dziedātājiem, simfoniskais orķestris, kas īpaša vokāli instrumentālā koncertā izpildīja pirmos latviešu komponistu simfoniskos darbus. Šajā koncertā piedalījās arī braļu - Andreja, Pavuļa, Jura un Pētera Jurjānu mežragu kvartets. Šos svētkus var uzskatīt ne vien par dziesmu, bet arī par mūzikas svētkiem.

¹ LKP vēstures materiāli. R., 1969., 14. lpp.

² J. Vitolis, L. Krasinska. Latviešu mūzikas vēsture. R., 1972., 165.-166. lpp.

III dziesmu svētki izraisīja sabiedrībā lielu interesi un stimulēja latviešu mūzikas tālāko attīstību.

1889. gadā pie Rīgas Latviešu biedrības nodibināja mūzikas komisiju.¹ Tā rūpējās par tautas dziesmu melodiju vākšanu, dziesmu krājumu izdošanu, koncertu rīkošanu. Ar 1891. gadu mūzikas komisija ik gadus rīkoja tā saucamo "Rudens koncertu". Tajā pulcējās latviešu mūziķi ne vien no Latvijas, bet arī no citām Krievijas pilsētām, kur tie strādāja. Šajos koncertos noklausījās daudzus latviešu komponistu darbu pirmatskaņojumus.

Neraugoties uz sava saimnieka - Rīgas Latviešu biedrības spiedienu un ideoloģisko ietekmi, mūzikas komisijas darbība kora kultūras un visas latviešu mūzikas maksļas attīstības veicināšanā bija nozīmīga.

XIX gs. 90. gados Latvijā vērojams pacēlums ne vien ekonomiskajā un kultūras jomā, bet arī sabiedriski politiskajā dzīvē. Latviešu buržuāzijas nostiprināšanās un augoša iedzīvošanās kāre, no vienas puses, un proletariāta skaita un šķiriskās apziņas pieaugums, no otras puses, esasināja pretrunas un cīņu. Šajā laikā iesākās marksisma ideju izplatība Latvijā un marksisma teorijas savienošana ar strādnieku kustību. Lielī nopelni te bija latviešu demokrātiskās inteligences kustībai "Jaunā strāva" un tās idejiskajam centram, laikrakstam "Dienas Lapa". P.Stučkas un J.Pliekšāna-Raiņa vadībā "Dienas Lapa" lielu vērību veltīja strādnieku kustības atspoguļošanai, šķiru cīņas ideju propagandai un buržuāziskā nacionālisma kritikai.

Sakarā ar gatavošanos IV Vispārējiem dziesmu svētkiem "Dienas Lapa" publicēja vairākus rakstus, kuros atklāja šī pasākuma šķirisko būtību. Piemēram, trīs rakstos "Vai vispārējie dziedamie svētki ir tautas svētki?"² ļoti parādīta, cik maz latviešu buržuāzijai rūpēja tautas intereses un nacionālās kultūras patiesa attīstība.

¹ IME, III sēj., R., 1970., 197. lpp.

² "Dienas Lapa", 1894.g., 41., 42., 47. nr.

Nesaskapas, konkurences ciņa notika pašas latviešu buržuāzijas starpā. Visbagātākā un tāpēc ietekmīgākā bija tā buržuāzijas daļa, kas visciešāk sadarbojās ar carismu. Tā grupējās ap Jelgavas Latviešu biedrību ar J.Čaksti (vēlāko Latvijas Valsts prezidentu) priekšgalā. Tāpēc atļauju rīkot dziesmu svētkus par godu 100 gadei kopš Kurzemes pievienošanas Krievijai arī saņēma Jelgavas Latviešu biedrība. Nevienos iepriekšējos dziesmu svētkos cars nebija tā slavēts kā IV Vispārējos dziesmu un mūzikas svētkos 1895. gadā Jelgevā.

Galveno vietu svētku norisē iepēma - dvēseles aizlgumi bijušajiem Krievijas ķeizariem, liturģijas un lūgšanas baznīcā, deputācijas pie gubernatora, svātevinīgas brokastis Kurzemes muižniecības namā, koru un orķestru padevības apliecinājuma gājiens pie gubernatora utt. Novārtā palika tautas intereses, daiļrade, māksla. Te der atcerēties V.I.Ļepina norādījumu par nacionālās buržuāzijas nodevību pret tautu savu šķirisko interešu dēļ. "Buržuāzija, saka V.I.Ļepins, nodos dzimteni un būs ar mieru izdarīt visus noziegumus, lai tikai nosargātu savu varu pār tautu un savus ienākumus."¹

Bet tautā aizvien pieauga tieksme pēc gara gaismas un dailes. Plašumā bija gājusi tautas daiļrade, ievērojami attīstījusies mūzikas māksla.

IV dziesmu svētkos piedalījās 203 kori ar 5208 dziedātājiem un 23 orķestri ar 300 dalībniekiem.² Koncertu programmā daudzas jaunas kordziesmas, daudzi latviešu komponistu simfoniskie un instrumentālie darbi. Palielinājies profesionālo mūziķu skaits.

Ka norāda mūzikas specialisti, IV dziesmu svētku mākslinieciskais līmenis bija augsts, un tajos koncentrētā veidā parādījās toreizējā latviešu mūzikas izaugsme.³

Taču tautas mākslinieciskie, daiļrades centieni izpaudās ne tikai buržuāzijas rīkotajos dziesmu svētkos. Tautā, reizē ar atbrīvošanās kustības uzplūdiem un revolūcijas tuvošanos, aizvien spēcīgāk skan darbaļaužu interešu un ideju

¹ V.I.Ļepins. Raksti, 25. sēj., 289. lpp.

² K. Medīpš. Latviešu dziesmu svētki. R., 1955., 49. lpp.

³ J.Vitolipš, L.Krasinska. Latviešu mūzikas vēsture. R., 1972., 211. lpp.

izteicošās revolucionārās dziesmas - "Biedri, nu celieties kājās", "Ienaida negaisi", "Ar kaujas saucieniem uz lūpām" un citas.

Visas tautas "vienotības" plīvurs kļūst tik caurspīdīgs, ka latviešu buržuāzijai grūti aiz tā noslēpt savas šķiriskās intereses, vienotību ar cittautu buržuāziju, ar carismu.

Kad atļauju nākamie dziesmu svētkiem cara valdībai 1901. gadā lūdza progresīvā Pēterburgas Ārriģas dziedāšanas biedrība, kuras priekšnieks vairākus gadus pirms tam bija P. Stučka, tā saņēma atteikumu. Bet, kad pēc atļaujas griezās reakcionārā Rīgas Latviešu biedrība, tā tika dota. Taču svētki nenotika. Kaujas saucieni uz tautas lūpām un aicinājumi celties kājās nobledēja latviešu buržuāziju.

P. Stučka rakstīja: "Nost ar vistautiskajiem dziedāšanas svētkiem kā vienīgi latviešu mantīgo šķiru izliksmošanas vietu." - "Lai dzīvo starptautiskā sociāldemokrātija." - "Nav tautību naida, ir tikai šķiru pretešķības, un visu tautību strādnieki ir kopā viena vienīga strādnieku šķira." Tādas domas pēc pārsvaru strādnieku galvas."¹

Pēc 1905.-1907. gada revolūcijas un soda ekspedīcijas asiņainās brāzmas, no kuras cieta ne tikai darbaļaudis, bet arī intelligence, bojā bija gājuši ap 700 skolotāju, to vidū daudzi koru diriģenti - latviešu buržuāzija atkal sarosījās jauniem dziesmu svētkiem.

V dziesmu svētkus, šoreiz par godu 200 gadiem, kopš Vidzeme pievienota Krievijai, 1910. gadā labprāt uzpēmas Rīgas Latviešu biedrība. Svētku rīkotāju priekšgalā atkal bija F. Grosvalds, tas pats, kurš kopā ar A. Krastkalnu 1906. gadā pazemīgi pateicās soda ekspedīcijai par dumpīgās tautas "nomierināšanu".

Tauta tagad vēl dziļāk nīda šos "vadopus". Bet progresīvie latviešu mūzikas pārstāvji kā, piemēram, E. Melngailis par gaidāmajiem dziesmu svētkiem un to rīkotājiem 1909. gadā rak-

¹ P. Stučka. Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts.

stīja: "Kam ir iespējama, lai neatturas no šiem svētkiem un izpriecājas pa savai garšai. Lai tie, "kas dzer un nestreiko", arī pie šīs reizes labi iedzer. Un lai vadopi tur runas un velk lomus... Ne tie būs kādi isti svētki, nedz tur būs tauta. ... Bet, lai vairāk nevainīgu dvēseju varētu dabūt šai balagāna burzmai līdz, tad bija vajadzīga tās tautiskā izkārtne: "Tautas svētki".¹

Tā arī bija. Ja 1901. un 1904. gadā, kad gatavojās rīkot V dziesmu svētkus, tiem pieteicās attiecīgi 5000 un 9100 dziedātāju,² tad 1910. gadā tajos piedalījās tikai 2303 dziedātāji.³

Žurnāls "Izglītība" par dziesmu svētkiem rakstīja: "Par "vispārējiem" šos svētkus nevar saukt tāpēc, ka pie tiem nebija vispārējas piedalīšanās ne no dziedātāju, ne apmeklētāju puses. Tie bija svētki, ko rīkoja Rīgas Latviešu biedrība uz sava riska, saviem mērķiem, pa daļai kā politisku demonstrāciju, pa daļai kā savu atlikušo piekritēju un cienītāju mobilizāciju."⁴

Par proletariāta attieksmi pret V dziesmu svētkiem "Cīpa" rakstīja: "Rīgas proletariāta nevarēja "piedalīties" šinīs svētkos. Priekš viņa piedalīšanās šinīs varmāku dzīrēs ar pretdeemonstrāciju rīkošanu un cara izsvilpšanu - nozīmētu nest jaunus smagus upurus. ... Bet tagad nest šos upurus nozīmētu vājināt visu organizāciju. Bet to šimbrīžam nepieļauj paša proletariāta intereses."⁵

V dziesmu svētku maksimālistisko kvalitāti mūzikas speciālisti⁶ vērtē visai zemu un, starp citu, norāda uz tā laika

¹ "Jaunā Dienas Lapa". Bet vai nebūt dziedāšanas svētkiem. 1909.g. 162., 165., 168. nr.

² "Jaunā Dienas Lapa", 1910.g. 138. nr.

³ IME, I, 1967., 431. lpp.

⁴ "Izglītība", 1910. II, 634. lpp.

⁵ "Cīpa", 1910.g., 108. nr.

⁶ Sk. J. Vitoliņš, L. Krasinska. Latviešu mūzikas vēsture. R., 1972., I, 365.-366. lpp.

recenziju, kurā teikts: "Vai nu dziedātajiem nebija tas sajūsmas, ko tiem bagātīgi laistīja svētku runās, vai tie citādi kā nebija desponēti uz sajūsmas radišanu, - lai atvaino, kas var, - bet tautas dziesmas, sevišķi tās, no kurām gaidīja vai furoru, sniedza maz un nesniedza nekā." (Publicēts žurnāla "Izglītība" 1910.g. 9. nr.).

Nākošie, VI dziesmu svētki notika tikai pēc 15 gadiem. To noteica vāstrainie sabiedriski politiskie notikumi. Visā Krievijā augošie revolucionārie uzplūdi, kas noveda pie Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas, un to dziļā ietekme tik krasī nošķīra darbaļaudis no viņu ekspluatatoriem, ka nekādi kompromisi pat kultūras dzīvē kaut vai dziesmu svētku veidā, nebija iespējami.

Pēc buržuāzijas kundzības nostiprināšanās Latvijā jaunā, bet savā būtībā jau dziļi satrunējusī buržuju kliķe 20. gados atkal sāka cīlēt veco "tautiskuma" izkārtņi - dziesmu svētkus. Ar tiem buržuāzija gribēja parādīt šķietamu kultūras augšupeju "brīvajā" un "neatkarīgajā" Latvijā un latviešu tautas vienotību.

Petiesība VI dziesmu svētki 1926. gadā bija buržuāzijas idejiski politisks pasākums kultūras laukā, kas pāuda nacionālismu un demonstrēja nacionālo aprobežotību.

Svētku programmā - tikai latviešu autoru darbi. Pilnīga norobežošanās no citsaitu mūzikas, pasaules lielmeistaru skaņdarbiem. Svētkos piedalījās 158 kori un 16 armijas pūtēju orķestri. Taču lielākā daļa koru bija tik zemā līmenī, ka "dziesmu karš" nevarēja notikt (kaut gan tas bija paredzēts un darbojās īpaša koru sacensību un godalgošanas komisija).

Koros, tāpat kā visā sabiedriskajā dzīvē, vērojama sociāla diferenciacija. Dziesmu svētku koru dalībnieki un apmeklētāji galvenokārt ir pilsētu un lauku buržuāzijas un sīkburžuāzijas pārstāvji. Darbaļaužu masas dziesmu svētkus neatbalstīja. Strādnieki dažādo buržuāzisko biedrību koros nedziedāja.

Tomēr tas nencīmēja, ka darbaļaudim būtu svešas alkas pēc dailes, mākslas un daiļrades, ka tiem nebūtu savi mākslinieciski kolektīvi, kaut arī to darbība tika visādi ierobežota un apkarota.

Rīgas strādnieku kultūras dzīvē 20. gados vadīja Rīgas Arodbiedrības Centrālā biroja klubs. Tur darbojas dažādi mākslinieciskie kolektīvi, kas uzstājas ar strādnieku interešu un mērķu izteicošām mākslinieciskām programmām dažādos strādnieku pasākumos ne tikai Rīgā, bet arī provincē. Kluba koris 70-80 cilvēku sastāvā, kuru līdz 1925. gadam vadīja komponists-dirigents J.Reinholds, bet pēc tam - E.Zundmanis, apguva revolucionāras dziesmas, latviešu komponistu-E.Darziņa, J.Vitola, E.Melngaiļa u.c. dziesmas, galvenokārt, ar Raiņa un citu revolucionāru dzejnieku tekstiem. Mākslinieciska sadarbība korim bija ar komponistu P.Zoltu. Viņa dziesmas ar L.Paegles un L.Laicēna tekstiem šajā laikā visvairāk atbilda strādnieku šķiras interesēm un uzdevumiem.

Ne tikai Rīgā, bet visā Latvijā darbojās strādnieku kori u.c. mākslinieciskie kolektīvi. Latvijas Komunistiskās partijas vadībā ik gadus tika rīkoti plaši strādnieku pasākumi. Viens no tādiem bija Darba svētki.

1928. gadā Rīgā, Saules dārzā notika V Darba svētki, kuros piedalījās Rīgas Arodbiedrības Centrālā biroja kluba koris, krievu sekcijas koris, ebreju koris, Ventspils strādnieku koris u.c.¹

Lai vienkopus pūlcētu visus Latvijas strādnieku korus, demonstrētu proletāriskās mākslas sasniegumus, kā arī sekmlātu darbaļaužu vienotību, LKP paredzēja organizēt strādnieku koru salidojumu,² pretstatā buržuāziskajiem dziesmu svētkiem. Tomēr šo ieceri neizdevās realizēt. Buržuāzijas vadībā kliķe nobijās no tautā augošā revolucionārā noskapojuma, strādnieku sarīkojumu plašuma un ietekmes masās.

Buržuāzijas rīkotie VII dziesmu svētki notika 1931.gadā. Tajos piedalījās 275 kori. Taču to sagatavotība bija vāja un "dziesmu karš" atkal nenotika. Tā vietā rīkoja tautas tērpu godalgošanu. VII dziesmu svētki kā idejiska, tā mākslinieciskā ziņā maz atšķīrās no iepriekšējiem.

¹ LKP CK FVI PA, Rokrakstu fonds, 1152. l., 3. lpp.

² Turpat, 6. lpp.

Fašistiskā apvērsuma priekšvakarā, 1933. gadā notika VIII dziesmu svētki - pēdējais buržuāzijas mēģinājums noturēt tautas šķiru pretrunas, iztēlot neesošo un neiespējamo tautas vienotību. Dziesmu svētkiem vervēja pēc iespējas vairāk korus un orķestru. Tajos piedalījās 251 koris. Sacensības tāpat kā iepriekšējos svētkos notika ne par labāko kori, bet par tautas tērpju. Programmā atkal bija tikai latviešu komponistu darbi.

Pēdējie buržuāziskās Latvijas dziesmu svētki notika 1938. gadā fašistiskās diktatūras terora apstākļos. Šie apstākļi arī noteica svētku idejisko saturu un dalībnieku šķirisko sastāvu. Svētku programma atspoguļoja fašistiskās diktatūras ultranacionālistisko politiku, reakcionāro buržuāzisko ideologiju. No 381 kora 150 bija dažādu fašistisku vai profašistisku biedrību kori, 91 - aizsargu un policijas koris.¹ IX dziesmu svētki bija dziļi prettautiski, krasi izteikti fašisma slavināšanas svētki.

aplūknotajā vēsturiskā posma gaitā bija notikušas lielas pārvērtības latviešu mūzikas kultūrā. No tautas daiļrades dzīlēm bija radusies latviešu profesionālā mūzikas māksla, attīstījušies tās dažādie žanri. Muzikālas izglītošanās rezultātā, sevišķi sakarā ar Latvijas konservatorijas nodibināšanu, bija izveidojusies diezgan liela un spēcīga mūzikas speciālistu saime. Latviešu komponisti bija radījuši visai plašu un mākslinieciski vērtīgu skaņdarbu klāstu. Tas bija objektīva kultūras attīstības process.

Taču kapitalistiskā sabiedriski politiskā iekārta, valdošā buržuāziskā ideoloģija bremsēja šo procesu un ierobežoja attīstības iespējas.

Buržuāziskā mākslas virzība - "māksla mākslai" traucēja māksles straujāku attīstību, padarot māksliniekus, kā norādīja V.I. Ļepins, par attiecīgas tirgus preces ražotājiem, bet buržuāziskās māksles idejiskais saturs un darba lauku sociālie apstākļi traucēja tās plašu izplatību masās.

¹ K. Medis. Latviešu dziesmu svētki. R., 1955., 94. lpp.

Kā māca marksisms-ļepinisms, antagonistisku šķiru sabiedrībā nav un nevar būt vienotas nacionālas kultūras. "Katrā nacionālā kultūrā ir divas nacionālas kultūras."¹ Katra šķira rada savu kultūru un mākslu, atbilstošu savām interesēm un uzdevumiem. Buržuāzijas kundzības apstākļos buržuāziskā kultūra ir valdoša. Tāpēc darbaļaužu demokrātiskā proletāriskā kultūra pastāv tikai elementu veidā.

Vienotas kultūras veidošanās obligāts priekšnoteikums ir sociālistiskā sabiedriskā iekārta ar visām šķirām kopīgu ekonomisko un ideoloģisko pamatu.

Vienotas latviešu kultūras un mākslas veidošanās sākums attiecas uz 1919. gadu, kad nodibinājās padomju vara. Bet sakarā ar buržuāzijas uzvaru Latvijā šis process uz 20 gadiem pārtruca. Un, kā redzējam, tad visvairāk no tā cieta demokrātiskā kultūra, darbaļaužu masu mākslinieciskā attīstība.

II

Straujas attīstības iespējas latviešu tautas mūzikas mākslai un tautas daiļradei - mākslinieciskai pašdarbībai pavēras 1940. gada ar padomju varas atjaunošanos. Taču tās pārtrauca vācu fašistiskā okupācija Lielā Tēvijas kara gados.

Tikai pēc kara, kad partijas vadība notika kultūras revolūcijas uzdevumu īstenošana, uz marksisma-ļepinisma ideoloģiskās bāzes visā pilnībā izvērtās vienotas latviešu sociālistiskās kultūras un mākslas veidošanās un strauja attīstība, visu agrāko kultūras sasniegumu nodošana tautai. Ar nepieredzētu spēku un enerģiju plašumā gāja masu radošā iniciatīva un daiļrade. Mākslinieciskās pašdarbības vēriens un masveidība ieguva patiesi grandiozus apmērus.

Lai rezumētu tautas daiļrades un kultūras sasniegumus Padomju Latvijā, kā arī saglabātu vērtīgas kultūras tradīcijas, Latvijas Komunistiskās partijas CK un LPSR Ministru Padome 1947. gada 29. jūlijā pieņēma lēmumu par Padomju Lat-

¹ V.I.ļepins. Raksti, 20. sēj., 15. lpp.

vijas dziesmu svētku rīkošanu 1948. gadā sakarā ar Pirmo dziesmu svētku atçeres 75. gadadienu.¹ Tika izveidotas republikāniskā un apriņķu dziesmu svētku komisijas, publicāts repertuārs, celtas svētku estrādes, rīkoti kopmēģinājumi, svētku dziesmu radioraidījumi Valsts un Radiokomitejas kora izpildījumā. Kultūras masu darbā iestājās revolucionārs pagrieziens - desmitiem tūkstošu cilvēku iestājās koros un deju kolektīvos un lielā pēcilātībā iestudēja svētku programmu. Programmā bija uzņemti latviešu un cittautu autoru darbi, tautas dziesmu apdareš, vairākas dziesmas no pirmajiem dziesmu svētkiem. Republika darbojās 1517 kori ar 80 692 dziedātājiem.² Tāda masveidība dziesmu svētku vēsturē izpaudās pirmo reizi. Par republikānisko dziesmu svētku virsdiriģentiem bija apstiprināti Jēkabs Mediņš, Leonīds Vigners, Jānis Ozoliņš un Teodors Kalniņš, par goda virsdiriģentiem - Emīls Melngailis un Alfrēds Kalniņš.

Dziesmu svētki vispirms notika visos 25 apriņķos un 4 pilsētās, kur sacensības izraudzīja tos kolektīvus, kas varēs pēt dalību republikas dziesmu svētkos Rīgā. Vietējos dziesmu svētkos piedalījās 1003 kori ar 32 585 dziedātājiem, 85 deju kolektīvi ar 1364 dejotājiem un 56 orķestri ar 850 mūziķiem.³

Republikāniskajos dziesmu svētkos piedalījās 20 903 dziedātāji, 921 dejotājs, 199 orķestranti, kopā 21.023 dalībnieki. Bet svētkus apmeklēja pāri par 200 tūkst. cilvēku. Dziesmu karā sacentās 69 kori ar 4321 dziedātāju; deju sacensības - 37 kolektīvi ar 592 dejotājiem.⁴

Padomju Latvijas Pirmie dziesmu svētki demonstrēja nebijušu tautas dalrādes un kultūras pacēlumu, darbaļaužu jauncelšes un radošo kvēli, lielu masu idejiski politisko

¹ LKP CK PVI PA, 101.f., 11. apr., 9.l., 63.-64. lpp.

² LPSR Kultūras Ministrijas Tautas Mākslas Nema arhivs.

³ LKP CK PVI PA, 101.f., 11. apr., 54. l., 43. lpp.

⁴ LKP CK PVI PA, 101.f., 11.apr., 54.l., 43.lpp.

aktivitāti. Tie bija spilgts tautas vienotības un padomju tautu draudzības apliecinājums, trieciens buržuāziskajai ideoloģijai.

Lai nostiprinātu dziesmu svētku sasniegumus, veicinātu padomju mūzikas kultūras un mākslinieciskās pašdarbības attīstību un darbaļaužu komunistisko audzināšanu, LK(b)P CK, apspriežot dziesmu svētku rezultātus, paredzēja pasākumus nākošo dziesmu svētku sagatavošanai un to rīkošanu 1950. gadā.¹

Viens no lielākiem pasākumiem bija dziesmu dienas 1949. gadā Rīgā un apriņķos.

Šajā laikā visas latviešu tautas, bet sevišķi lauku darbaļaužu dzīvē notika vēsturiski nozīmīgs sociāli politisks process - lauksaimniecības kolektivizācija. Darbaļaužu idejiski politiskā vienprātība un atbalsts partijas politikai, kas pavādīja socialistiskos pārveidojumus laukos, izpaudās arī kultūras dzīvē - 1949. gada dziesmu dienās. Par to liecināja lielā masu aktivitāte. Dziesmu dienas bija tikai ievirze nākošajiem dziesmu svētkiem, to generālmēģinājums. Taču masveidības ziņā tie ieguva dziesmu svētku raksturu. Apriņķos piedalījās 1156 pašdarbības kolektīvi ar 33 449 dalībniekiem un vairāk nekā 28 tūkst. apmeklētājiem.²

Dziesmu dienu noslēguma koncertos Rīgā piedalījās labākie kolektīvi - 206 kori, 61 deju kolektīva un apvienotais pūtēju orķestris 124 mūziķu sastāvā.³

1950. gadā Padomju Latvija svinēja 10 gadu pastāvēšanas jubileju. Sociālisma celtniecība gūtos sasniegumus kultūras darbinieki un mākslinieciskās pašdarbības entuziasti demonstrēja jubilejai veltītajos dziesmu svētkos.

Tie parādīja, ka ievērojami bija cēlles pašdarbības idejiski mākslinieciskais līmenis un manveidība. Daudzi kolektīvi bija ieguvuši jaunus, augsti kvalificētos veidotājus, ko

¹ LKP CK FVI PA, 101.f., 11.apr., 19.1., 155.-158. lpp.

² LPSR Kultūras Ministrijas Tautas Mākslas Nodaļas arhīvs.

³ Turpat.

deva mākslas mācību iestāžu pirmie izlaidumi. Ar jaunām, padomju komponistu dziesmām bija papildinājies koru reper-
tuārs. No 53 dziesmu svētku dziesmām 29 bija padomju dzīves
tematika.

Rajonu dziesmu svētkos piedalījās 1963 kolektīvi ar
63 403 dalībniekiem. Tos apmeklēja ap 500 tūkst. cilvēku.¹

Republikāniskajos dziesmu svētkos Rīgā latviešu tautu
jubilejā apsveikt bija ieradušās delegācijas no brālīgajam
republikam, daudz viesu. Svētku programmu izpildīja apvie-
notie kori un deju kolektīvi ar 18 707 dalībniekiem. Noslē-
guma koncertu sniedza "dziesmu kara" un deju sacensību (38
kori - 3172 dziedātāji un 32 deju kolektīvi - 540 dejotāji)
uzvarētāji.²

LK(b)P CK vēstījumā bija izteikta pateicība visiem svēt-
ku dalībniekiem un organizētājiem, novēlējums turpmāk nenoc-
gurstoši strādāt daiļrades druvā, sekmēt latviešu sociālis-
tiskās kultūras attīstību, Dzimtenes varenību, padomju tau-
tu draudzību.³

Pirmās pēckara piegādes beigās spraiga darba rezultātā
republika bija visumā sadziedāta kara brūces, plaši izvēr-
sta socialisma celtniecība, ievērojami cēlies darbaļaužu ma-
teriālais un kultūras līmenis. Nākošās piegādes uzdevumu
realizācijas gaitā lielu uzmanību partija veltīja tautas
daiļrades vispusīgai attīstībai.

LK(b)P CK 1953. gada plēnumā īpaši tika aplūkots jautā-
jums "Par stavokli un pasākumiem kultūrizglītības darba uz-
labošanai laukos". 1954. gada 11. maijā LK(b)P CK un LPSR
Ministru Padome pieņēma kopīgu lēmumu, kas sekmēja trūkumu
novēršanu un labvēlīgu apstākļu nodrošināšanu pašdarbības
makelinieciako kolektīvu darbā. Ar šo lēmumu tika paredzēti
pasākumi nākošo dziesmu svētku sagatavošanai, to skaitā arī

¹ LPSR Kultūras Ministrijas Kultūrizglītības iestāžu pārval-
des arhīvs.

² Turpat.

³ "Cīņa", 1950.g. 23. VII.

jaunas dziesmu svētku estrādes celtniecība Kultūras un atpūtas parkā.¹

Mākslinieciskā pašdarbība aizvien ciešāk savijas ar darbaļaužu dzīvi un darbu. Sāka parādīties tādas pašdarbnieku jaunrades izpaušmes kā kolektīvu sacerētas dziesmas un dejas. Viena kolektīva jaunrades darbus pārņēma citi. Bet Rīgas pilsētas Sarkanarmijas rajona kora sacerētā dziesma "Daugaviņa" (D.Gaiļa apdare) tika pat uzņemta 1955. gada dziesmu svētku repertuārā.

III Padomju Latvijas dziesmu svētki 1955. gadā, veltīti Latvijas PSR 15. gadadienai, parādīja ievērojamu masu mākslinieciskās pašdarbības augšupeju, tās nozīmību ražošanas procesa stimulēšanā, sabiedriskās aktivitātes un apzinības kāpināšanā.

Dziesmu svētku virsdiriģentu: L.Vignera, J.Mediņa, T.Kalniņa, J.Ozoliņa, H.Mediņa un jaunā padomju skolas speciālista J.Dumiņa vadībā 30 repertuāra dziesmas republikāniskajos dziesmu svētkos izpildīja 313 kori ar 12 432 dziedātājiem.

Dziesmu svētkos pavisam piedalījās 2521 koris un deju kolektīvi ar 64 557 dalībniekiem, 7300 lietiskās un tēlotāju mākslas pašdarbības autoru ar 17 242 darbiem. Svētku pasākumus apmeklēja vairāk nekā pusmiljons cilvēku.²

Paralēli ļoti lielai pašdarbības masveidībai cēlusies bija arī tās mākslinieciskā sagatavotība. Sevišķi izauguši un nostiprinājušies bija kolhozu kori. No "dziesmu kara" dalībniekiem - 71 kora 31 bija kolhozu koris. Pie kam, Cēsu rajona kolhozu "Zelta druva" un "Sarkanais Oktobris" koris sacensībās ieguva II vietu un kļuva par latviešu mākslas dekadē Maskavā dalībnieku.

Koru izaugsmi sekmēja aizvien augošais profesionālu diriģentu skaits. Ja 1948. gadā dziesmu svētkos bija tikai 25 profesionāli rajonu virsdiriģenti, tad šajos dziesmu svētkos rajonu virsdiriģentu pienākumus veica 92 cilvēki, paravera jaunie padomju speciālisti. Tāpēc arī atskanēja tādi sarežģī-

¹ LKP CK FVI PA, 101.f., 17. apr., 27.1., 54.-57.lpp.

² Turpat, 18. apr., 19.1., 113. lpp.

ti skapdarbi kā fināla koris no Glinkas operas "Iyans Susapina" u.c., kes prasa no izpildītājiem lielu vokālo meistarību un sagatavotību.

Apapriežot III Padomju Latvijas dziesmu svētku rezultātus, LK(b)P CK birojs 1955. gada augustā tos novērtēja kā visparējus latviešu tautas sociālistiskās kultūras svētkus augstā idejiski politiskā un mākslinieciskā līmenī.¹

Katri nākošie dziesmu svētki uzrādīja jaunas iezīmes, kvalitatīvu pacēlumu masu daiļradē, mākslinieciskajā pašdarbībā. Tas bija cieši saistīts ar nemitīgu tautas labklājības celšanos un visparēju kultūras attīstību.

50. gadu beigās noslēdzās liels vēsturiskās attīstības posms padomju tautu dzīvē. Sociālisms mūsu zemē bija uzvarējis pilnīgi un gelīgi.

V.I.ļepina izstrādātais sociālisma celtniecības plāns bija izpildīts. Šī plāna sastāvdaļu - sociālistiskās industrializācijas, lauksaimniecības kolektīvizācijas, kultūras revolūcijas - veiksmīga realizācija nācīju vienlīdzības un tautu draudzības apstākļos pavēra jaunas, plašas attīstības perspektīvas - iespējas nodoties komūnisma celtniecībai un komunistiskās sabiedrības veidošanai.

Komunistiskās partijas vadība veikta saimnieciskā, sabiedriski politiskā un kultūras darba sasniegumus republikas darbalaudis rezumēja Padomju Latvijas 20. gadadienā, kam par godu notika IV Padomju Latvijas dziesmu svētki. Tajos spilgti izpaudās latviešu tautas sociālistiskās kultūras un māksles uzplaukums.

Ar sociālisma celtniecības gaitā izaugušās padomju radniecīgās intelligences aktīvu līdzdalību bija ievērojami attīstījušies vieļ tautas daiļrades veidi. Blakus korjiem plašu vārienu un lielu popularitāti bija ieguvuši tautas deju kolektīvi. To masveidībe un izpildījuma meistarība 1960. gadā bija par pamatu jaunās dziesmu svētku apzīmējumam - dziesmu un deju svētki.

Republikāniskajos dziesmu un deju svētkos daudzkrāsai-

¹ LKP CK VI PA, 101.f., 18. apr., 13.l., 113.-116. lpp.

no, saturīgo, idejiski un mākslinieciski augstvērtīgo programmu milzīgai skatītāju auditorijai - republikas darbaļaudžu un daudzo viesu draudzīgai saimei sniedza labākie mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi - 194 kori ar 11 248 dziedātajiem un 199 deju kolektīvi ar 3583 dejotājiem.¹ Šajos dziesmu svētkos atšķirībā no visiem iepriekšējiem Padomju Latvijas dziesmu svētkiem bērnu kori vairs nepiedalījās. Sākot ar 1960. gadu, notika patstāvīgi skolēnu dziesmu un deju svētki. IV Padomju Latvijas dziesmu svētku virsdiriģentu vidū - atkal jauns padomju speciālists - St. Broks.

Raksturīga šo dziesmu svētku iezīme bija izpildījuma augsta mākslinieciskās meistarības pakāpe. Par ilggadīgu, neatlaidīgu darbu, augstvērtīgu māksliniecisko sniegumu un plašo koncertdarbību 11 korim tika piešķirta "Tautas kora" un 5 deju kolektīviem - "Tautas deju ansamblis" nosaukums. Tas deva lielu ierosmi ne tikai šo, bet visu pašdarbības kolektīvu turpmākam darbam.

1961. gadā partijas XXII kongress un tajā pieņemtā PSKP Programma nosprauda komunisma celtniecības galvenos uzdevumus - komunisma materiāli tehniskās bāzes radīšanu, komunistisku sabiedrisko attiecību veidošanu un jaunā cilvēka audzināšanu. Visu šo uzdevumu risināšanā liela loma ir sabiedrības materiālejai un garīgajai kultūrai, kurās attīstība, savukārt, nav iedomājama bez vispusīga tautas daiļrades uzplaukuma.

"Masu daiļrades attīstība, - teikts PSKP Programmā, - sekmēs jaunu, talantīgu rakstnieku, tēlotāju mākslinieku, mūzikas un skatuves mākslinieku izvirzīšanos. Sabiedrības mākslas dārgumu krātuve attīstīsies un kļūs bagātāka, savienojot masu māksliniecisko pašdarbību ar profesionālo mākslu."²

Padomju Latvijas darbaļaudis ar brālīgo tautu vispusīgu atbalstu un palīdzību vēsturiski īsā laikā bija uzcēluš

¹ LPSR Kultūras Ministrijas Tautas Mākslas Nams arhīvs.

² PSKP Programma, R., 1961., 116. lpp.

socialismu un uzsāka komunistiskās sabiedrības veidošanas uzdevumu risināšanu. Partijas mērķtiecīgā vadība, strauji augošā sabiedrības materiālā labklājība, idejiski politiskā un kultūras izaugsme nodrošināja vislabvēlīgākos apstākļus tautas daiļrades attīstībai.

Komunisma celtniecības pirmie sasniegumi visās dzīves nozarēs mūsu republika tika rezumēti Padomju Latvijas 25. gadadienā. Kultūras attīstības jomā tos pauda tradicionālie, nu jau V Padomju Latvijas dziesmu svētki, kas liela sabiedriska pacēluma un aktivitātes atmosfērā notika visos republikas rajonos un noslēdzās dziesmu un deju svētkos Rīgā.

Tajos piedalījās 229 kori ar 12 331 dziedātāju, 134 deju kolektīvi ar 2176 dejotājiem, 17 pūtēju orķestri ar 530 dalībniekiem labāko republikas mākslas meistarību vadība. To vidū - jauni virsdiriģenti: E.Tons, D.Gailis, I.Kokars, I.Cepītis. Ļoti plaši un daudzpusīgi bija svētku pasākumi.

Svētku programmas izpildījums liecināja par ļoti augstu idejiski māksliniecisko sagatavotību. To ievērojami cēla Tautas kolektīvi, kā arī daudzi citi pašdarbības kolektīvi, kuru līmenis jau bija tuvs Tautas kolektīvu izpildījuma līmenim.

12 pašdarbības kolektīviem - 5 korim, 5 deju kolektīviem, 2 pūtēju orķestriem - no jauna tika piešķirta Tautas kolektīva nosaukums.

Programmas daudzpusības, plašuma un sagatavotības, kā arī sabiedrības intereses un līdzdalības ziņā šie dziesmu svētki izvērtās par spožākajiem visā līdzšinējā dziesmu svētku vēsturē.

VI Padomju Latvijas dziesmu un deju svētki notika 1970. gadā, Latvijas PSR 30. gadadienā. Šoreiz tiem bija īpašs nozīmes un skaņējums. Tie bija latviešu tautas velte V.I. Ļepinam, viņa 100. dzimšanas dienai. Vairāk nekā 17 tūkstoši tautas mākslas pārstāvju - dziedātāji, dejotāji, orķestranti - demonstrēja mākslinieciskās pašdarbības sasniegumus. Taču šo svētku visraksturīgākā iezīme bija dziļa, nesatricināma padomju tautu draudzība, internacionālā vienotība.

To pauda gan dziesmu repertuārs, gan deju kompozīcijas, gan brālīgo republiku delegācijas un viesi, viss svētku kopējais noskaņojums.

PSKP īstenotā ļeņiniskā nacionālā politika aizvien ir bijusi visu padomju tautu vispusīgas attīstības un sasniegumu pamatnosacījums. Ļeņiniskās nacionālās politikas neatņemama sastāvdaļa - socialistiskais internacionālisms palīdzēja sadraudzēt un saliedēt padomju tautas cīņā par socialisma uzcelšanu, norādīt un stiprināt cīņā pret ienaidniekiem un izveidot jaunu vēsturisku cilvēku kopību - padomju tautu.

Padomju tautas radošs veidojums ir vienota padomju socialistiska kultūra, kas sevī ietver katras mūsu Dzimtenes tautas kultūras vērtīgākās iezīmes un tradīcijas, veido kopīgas internacionālas iezīmes. Tas ir likumsakarīgs progressīvs process, kurā vērojamas tādas tendences kā - katras nacionālās kultūras uzplaukums un to savstarpēja bagātināšanās un tuvināšanās. Abu objektīvo tendenču mijiedarbīga attīstība, ko partija atbalsta un sekmē, liek pamatus jaunai, komunistiskai, internacionālai kultūrai, kas nepazīst nacionālas barjeras un vienlīdz kalpo visām tautām, visiem darba cilvēkiem.

Auglīgajā padomju tautu sadarbības atmosfērā vispusīgi attīstījusies un krāšņi uzplaukusi latviešu nacionālā padomju kultūra.

Dziesmu svētki Padomju Latvijā ieņem izcilu vietu tautas kultūras dzīvē, tie spilgti apliecina makslinieciskās pašdarbības lielo dzīvinošo spēku. Komunistiskā partija piešķir lielu nozīmi makslinieciskās pašdarbības tālakai attīstīšanai, jo tā ir "lielisks līdzeklis, kas tautas masām paver pieeju kultūras vērtībām un sekmē cilvēka harmonisku attīstību."¹

Šogad, dziesmu svētku simtgades jubilejā savas darbības neparasti plašo vērīenu, radošo aktivitāti un patstāvību,

---

¹ Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 50 gadi. PSKP CK tēzes. 85. lpp.

idejiski māksliniecisko briedumu demonstrēs tautas daiļrade, masu mākslinieciskā pašdarbība.

Tagad republikā jau ir pāri par 100 māksliniecisko kolektīvu, kam piešķirts Tautas kolektīva nosaukums, uz kuriem orientējas pārējie pašdarbības kolektīvi. Visa daudz-tūkstešu lielā pašdarbnieku saime, cenzdamās sasniegt jaunus kalngalus tautas daiļradē, bagātina Padomju Latvijas mākslu un kultūru, dod savu ieguldījumu kopējās komunisma kultūras veidošanā.

"Šodien, - kā norādīja L. Brežņevs, - mēs jau ar pilnām tiesībām varam teikt: mūsu kultūra ir sociālistiska pēc savas būtības un savas attīstības galvenā virziens, daudzveidīga savu nacionālo formu ziņā un internacionālistiska pēc savas gara un rakstura. Tādējādi tā ir visu tautu radīto garīgo vērtību organisks sakausējums."¹

---

¹ L. Brežņevs. Par Padomju Sociālistisko Republiku Savienības piecdesmito gadadienu. R., 1972., 21. lpp.

Literatūra

V.I.Ļepins. Raksti, 20., 25., 31. sēj.

PSEK Programma, R., 1961.

L.Brežņevs. Par Padomju Sociālistisko Republiku Savienības
50. gadadienu. R., 1972.

LKP vēstures materiāli. R., 1969.

I.Iverts. Brīva un varena republiksaime. R., 1972.

K. Mediņš. Latviešu dziesmu svētki. R., 1955.

P.Stučka. Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts.
R., 1972.

J.Vitolipā, L.Krāsinska. Latviešu mūzikas vēsture. R., 1972.

IME. I, R., 1967., III, R., 1970.

R.Tomsons. Zīpas par latviešu dziedātājiem un viņu pirmiem
dziedāšanas svētkiem. Jelgavā, 1873.

"Dienas Lapa", 1894., 41., 42., 47. nr.

"Jaunā Dienas Lapa", 1909., 162., 165., 168. nr. 1910.,
138. nr.

"Cīpa", 1910., 108. nr., 1950. 23.VII.

"Izglītība", 1910., II.

А. МУЦЕНИЦЕ

Столетие Праздника песни

(Материал в помощь лектору)

Общество "Знание" Латвийской ССР

1973

На латшском языке

Par izdevumu atbild J.Solovjovs.

Redaktors G.Brokāns.

Korektore R.Pērkone.

Latvijas PSR Zinību biedrības Fotomakšliniecisko darbu
un uzskates līdzekļu kombināta rotaprints, Rīgā, P.Stu-
kas iela Nr. 37, Pasūt. Nr. 38 1973.g.

Metiens 500 eks. Bezmaksas. Parakstīta iespiešanai

1973.g. 18. VI

JT

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0310011252

LO. 10」

54793≡